

δημόσιον δίκαιον. Τὴν ἐπίκρισιν ταύτην ἤδη ἔκαμον οἱ πλείστοι Γάλλοι συγγραφεῖς καὶ ἐπὶ τοῦ προκαταρκτικοῦ τίτλου τοῦ γαλλικοῦ ἀστυκοῦ Κώδικος, ὃν καὶ ἡ παρουσία τῶν γενικῶν ἐκείνων διατάξεων ἐν τῷ γαλλικῷ κώδικι ἠδύνατο νὰ δικαιολογηθῇ ἐκ τῆς περιστάσεως, ὅτι κατ' ἀρχὰς οἱ συντάκται αὐτοῦ δὲν εἶχον σκοπὸν νὰ συντάξωσιν ἀστυκὸν κώδικα, ἀλλὰ κώδικα γενικὸν, περιλαμβάνοντα ὅλους τοὺς κώδικας· ὕστερον δὲ, περιορίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν ἀστυκὸν νόμον, δὲν ἠθέλησαν νὰ διαγράψωσι τὰς γενικὰς διατάξεις, ἴσως διότι ὁ ἄνθρωπος ἐν γένει λυπεῖται νὰ διαγράψῃ ὅ,τι ἔγραψεν. Ὅθεν ὑπὸ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐποψίν θά ἦτο ὀρθότερον νὰ γίνῃ εἰδικὸς νόμος διὰ τὰς ἐν λόγῳ διατάξεις καὶ νὰ μὴ περιληφθῶσιν ἐν τῷ ἀστυκῷ κώδικι· ἄλλως τὸ ἐλάττωμα τοῦτο δὲν εἶναι σπουδαῖον.

Ἀπ' ἐναντίας λίαν σπουδαίαν θεωροῦμεν τὴν ἐν τῷ ἄρθρῳ 1 ἔλλειψιν παντὸς ὁρισμοῦ χρόνου ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ πολὺ ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ καταχωρίσῃ τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα εἰς τὴν ἐφημερίδα τῆς κυβερνήσεως, ἕνεκα δὲ τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἡ ἡμέρα τῆς ἐκδόσεως (promulgation) τῶν νόμων εἶναι ἀβεβαία.

Τὸ ἄρθρον 1 ἔχει καὶ δευτέραν ἔλλειψιν ὁμοίως φύσεως, μὴ ὁρίζον τὸν χρόνον ἐντὸς τοῦ ὁποίου οἱ νομάρχαι καὶ οἱ ἐπρχοὶ χρεωστῶν νὰ τοιχοκολλήσωσιν ἐν τῷ νομαρχείῳ ἢ ἐπαρχείῳ τὸ φύλλον τῆς ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως· ὅθεν ἡ ἡμέρα τῆς δημοσιεύσεως (publication) τῶν νόμων εἶναι καὶ αὕτη ἀβεβαία.

Ἐπειδὴ δὲ ἄνευ τῶν δημοσιεύσεων τούτων οἱ νόμοι δὲν εἶναι ἀναγκαστικοὶ διὰ τοὺς πολίτας, ἡ λογικὴ συνέπεια τῶν ἐλλείψεων τούτων εἶναι ὅτι ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κυβερνήσεως καὶ ἐκ τῶν νομαρχῶν ν' ἀναβάλλωσιν ἐπ' ἄοριστον τὴν ἐκτέλεσιν νόμου ψηφισθέντος παρὰ τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, καὶ νὰ παραλύσωσιν οὕτω τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἔθνους.

Τρίτον ἐλάττωμα τοῦ ἄρθρου 1 εἶναι ὅτι κατ' αὐτὸ ὁ νόμος δὲν εἶναι ἀναγκαστικὸς δι' ὅλον τὸ κράτος τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἀφοῦ ἡ δημοσίευσίς δὲν γίνεται πανταχοῦ τὴν αὐτὴν στιγμὴν. Ἐνταῦθα ὁ ἡμέτερος Κώδιξ παραβιάζει τὴν ἀρχὴν τῆς

ισότητος ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ ἐπομένως τὸν οὐσιωδέστατον ὅρον τοῦ δικαίου. Ἡ διόρθωσις τοῦ ἐλαττώματος τούτου δὲν φαίνεται ἡμῖν δύσκολος· ἀρκεῖ νὰ τροποποιηθῇ τὸ ἄρθρον 1 οὕτως ὥστε νὰ γενικευθῇ ἡ τελευταία διάταξις τοῦ ἐδαφίου 6' τοῦ ἄρθρου, καὶ νὰ διαταχθῇ ὅπως οἱ νόμοι ὧσιν ὑποχρεωτικοὶ καθ' ὅλον τὸ ἐλληνικὸν κράτος τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἥτοι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νομαρχείῳ τῆς πρωτεύουσῃς τοιχοκολλήσεως τοῦ δημοσιεύοντος τὸν νόμον φύλλου τῆς ἐφημερίδος τῆς κυβερνήσεως.

Τελευταῖον φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ληφθῇ φροντίς καὶ περὶ τῶν νόμων τῶν ἐκτάκτως κατεπειγόντων, καὶ νὰ τεθῇ πρὸς ὑποχρεωτικὴν ἰσχὺν αὐτῶν πολὺ ταχύτερα προθεσμία.

Πρέπει ὁμῶς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι σήμερον καὶ τὸ γαλλικὸν δίκαιον καὶ ὁ παρ' ἡμῖν ἰσχύων νόμος ἔχουσι τὰς ἀνωτέρω ἐλλείψεις (1)· ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι γνωστὰι, φρονοῦμεν, ὅτι εὐχῆς ἔργον εἶναι νὰ ἐκλείψωσιν ἐκ τοῦ ἡμετέρου νόμου, τοσοῦτον μᾶλλον, ὅσῳ ἡ διόρθωσις αὐτῶν εἶναι ἐφικτή.

Ταῦτα δὲ ἀποδεικνύουσιν ἤδη ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ὤφειλε νὰ ἐπαναθεωρήσῃ ἐπιμελῶς ὅλον τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον μέρος τοῦ ἀστυκοῦ ἐλληνικοῦ νόμου. Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι αἱ παρ' αὐτῆς προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ ἄρθρα 5 καὶ 8 εἶναι ἐπιτυχεῖς καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου.

(Ἀκολουθεῖ).

N. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΨΥΧΗΣ

II

Ὁ ἄνθρωπος ἀνέκαθεν ἐνόησεν ὅτι ὁ ἐπίγειος βίος εἶναι ἀτελής· ὅχι μόνον διότι περιστοιχίζεται ὑπὸ ἀναγκῶν ταπεινῶν καὶ συμφορῶν ἀπχραιτήτων, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι εἶναι βραχὺς, παραβλλόμενος

(1) Πλὴν τῆς τελευταίας ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ δικαίου, διότι αὕτη ἀναπληροῦται ἐν μέρει διὰ τὰς διατάξεις τῆς 27 νοεμβρίου 1816 καὶ τῆς 18 ἰανουαρίου 1817.

μάλιστα πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ πνεύματος τοῦ διηνεκῶς προσδεύοντος καὶ τελειομένου. Εἶναι βραχὺς ἐπὶ τοσοῦτον ὁ ἀνθρώπινος βίος, ὥστε αἱ μὲν κοινωνίαι προέβησαν τῇ ἀληθείᾳ πολὺ, οὐδεὶς ὅμως ἄνθρωπος, ὅσον μεγαλοφυῆς καὶ ἂν ᾗ, ἤρξατο ἅμα καὶ συνεπλήρωσεν ἔργον μέγα. Τοὺς καρποὺς τῶν κόπων γενεᾶς παρούσης, δρέπουσιν ἐπερχόμεναι γενεαί, καὶ τὸ συμπόσιον τὸ παρατιθέμενον ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἀπολαμβάνουσιν οἱ νεώτεροι. Ἐκ τούτου καὶ οἱ βαρβαρότεροι λαοὶ ἐρραντάστησαν μέλλοντος βίου εἰκόνα, ἀτελῇ μὲν ἀλλ' ὅπως δῆποτε μαρτυροῦσαν ὅτι συνησθάνοντο τὴν ἀντίφασιν τῶν δυνάμεων καὶ τῶν προαιρέσεων τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν θνητὴν τοῦ σώματος φύσιν. Ἀλλὰ τὴν ἐλπίδα ταύτην διεδέχετο πολλάκις ἀθυμία δεινὴ καὶ δεινὴ ἀπελπισία· πρὸ τρισχιλίων περίπου ἐτῶν ὁ Σολομῶν μετ' ἀπαρχμίστου δυνάμεως εἶπεν·

«Ὀλίγος ἐστὶ καὶ λυπηρὸς ὁ βίος ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τελευτῇ ἀνθρώπου καὶ οὐκ ἐγνώσθη ὁ ἀναλύσας ἐξ ἁδου. Ὅτι αὐτοσχεδίως ἐγεννήθημεν καὶ μετὰ τοῦτο ἐτόμεθα ὡς οὐχ ὑπάρχοντες· ὅτι καπνὸς ἢ πνοὴ ἐν ῥίσιν ἡμῶν καὶ ὁ λόγος σπινθήρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν· οὐ σβεσθέντος τέφρα ἀποθήσεται τὸ σῶμα, καὶ τὸ πνεῦμα διαχυθήσεται ὡς χαῦνος ἀήρ· καὶ τὸ ὄνομα ἡμῶν ἐπιλησθήσεται ἐν χρόνῳ καὶ οὐδεὶς μνημονεύσει τῶν ἔργων ἡμῶν. Καὶ παρελεύσεται ὁ βίος ἡμῶν ὡς ἵχνη νεφέλης καὶ ὡς δμίχλη διασχεδασθήσεται διωχθεῖσα ὑπὸ ἀκτίνων ἡλίου καὶ ὑπὸ θερμότητος αὐτοῦ βαρυνθεῖσα. Σκιᾶς γὰρ πάροδος ὁ βίος ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἀναποδισμὸς τῆς τελευτῆς ἡμῶν· ὅτι κατεσφραγίσθη καὶ οὐδεὶς ἀνεστράφη. Δεῦτε οὖν, ἀπολαύσωμεν τῶν ὄντων ἀγαθῶν, καὶ χρησώμεθα τῇ κτήσει ὡς νεότητος σπουδαίως· οἶνου πολυτελοῦς καὶ μύρων πλησθώμεν, καὶ μὴ παροδυσάτω ἡμᾶς ἄνθος ἔαρος· στεφώμεθα ῥόδων κάλυξι, πρὶν ἢ μαρανθῆναι...»

Ἡ εἰκὼν αὕτη τῶν ὁρονημάτων τοῦ ἀνθρώπου τοῦ μὴ πιστεύοντος εἰς μέλλουσαν ὑπαρξίν καὶ διὰ τοῦτο ἀγωνιζομένου μόνον νὰ πολλαπλασιάσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ παρόντος βίου διὰ τῆς παραδόσεως αὐτοῦ εἰς τὰς ἡδονάς, εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν πλείστων σήμερον ἀνθρώπων, οἵτινες καταπληττό-

μενοι ὑπὸ τῆς περὶ αὐτοῦ ὕλης, εἰς ταύτην μόνον πιστεύουσι καὶ ἐν αὐτῇ ζητοῦσι τὸ ἀγαθόν· ἡ δὲ μελαγχολικὴ ἔκφρασις, δι' ἧς περιβάλλοντες τὰ αἰσθήματα τοῦ νεωτέρου κόσμου ἐκ τούτου ἰδίως προέρχεται, ὅτι ἐστείρευσεν ἐν μέρει ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ τῆς ἐλπίδος εἰς μέλλουσαν ζωὴν· διότι ἀληθῶς εἶναι ἀκατάληπτος ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπαρξὶς ἀνευ ὑπάρξεως καὶ πέραν τοῦ τάφου. Οἱ δὲ φιλόσοφοι ἐκαῖναι οἵτινες κατεπολέμησαν τὰς ὑφίστας καὶ καλλίστας ἐλπίδας τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης. Οἱ ἐπιχειρήσαντες ν' ἀποκαλέψωσι τὴν ἀθανασίαν καὶ μὴ δυνηθέντες νὰ ἀπαντήσωσιν αὐτὴν ἐν τῇ πλήρει καὶ διαυγεῖ αὐτῆς λαμπρότητι, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς τὰ προσιτὰ τῷ ἀνθρώπῳ τεκμήρια, ἀλλὰ περιεφρόνησαν καὶ ἠρνήθησαν τὴν ἀθάνατον ψυχὴν λησμονήσαντες τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅτι: «πεπαιδευμένου ἐστὶν ἐπὶ τοσοῦτον τὰληθές ἐπιζητεῖν, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις ἐπιδέχεται.»

Ὁ εὐγλωττότερος καὶ ἐπιστημονικώτερος εὐαγγελιστῆς τῆς ἀθανασίας εἶναι ὁ Πλάτων· πρῶτος αὐτὸς ἀνῆλθεν εἰς τὰς ἀπωτάτας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας κορυφάς καὶ μετ' αὐτὸν οὐδεὶς ἄλλος ἠδυνήθη νὰ προσθέσῃ ἐπιχείρημα εἰς τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνου· ἀπόδειξις αὕτη ἀσφαλῆς ὅτι ἂν ἡ ἀνθρωπότης ψηλαφᾷ ἐν τῇ ὕλῃ βαδίζει ὁμῶς μετὰ θάρρους καὶ μέχρι τινὸς ἀσφαλῶς ἐν τῇ ἰδέᾳ, καὶ ὅτι ὁ ὕλικός κόσμος εἶναι μᾶλλον ξένος, μᾶλλον ἀλλότριος τῷ ἀνθρώπῳ ἢ ὁ ἡθικός κόσμος, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν ἀτομικότητα ἡμῶν καὶ ὃν ἐτόλμησαν νὰ ἀρνηθῶσιν οἱ ὕλισται.

Ὁ εὐγλωττότερος πολέμιος τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ Ῥωμαῖος Λουκρήτιος, ὁ πηδῶν τοῦ Ἐπικούρου ὃν θεοποιεῖ καὶ πρὸς ὃν ἀφιεροῖ τὰς περιπαθεστέρας αὐτοῦ ἀποστροφάς. Μετ' ἀπαρχμίστου ὀληθῶς ἐνθουσιασμοῦ ἀγωνίζεται νὰ ἀποδείξῃ ἐν τῷ Γ' βιβλίῳ τοῦ περὶ τῆς τῶν ὄντων φύσεως ποιήματος αὐτοῦ ὅτι ἡ ἀθανασία δὲν ὑπάρχει, ὅτι ὁ φόβος τοῦ θανάτου ἐγέννησε τὴν ἐλπίδα ταύτην, ὅπως ὁ φόβος ἐγέννησε τοὺς θεοὺς. Σωρεύει ἐπιχειρήματα ἐπὶ ἐπιχειρημάτων καὶ συμπεράσματα ἐπὶ συμπερασμάτων, καὶ ὅτε ἐπὶ τέλους πείθεται

ὅτι ἐκρήμνισε τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου πόθους καὶ διεσκέδασεν ὡς ὁμίχλην τὰς ἱεράς αὐτοῦ προαισθήσεις, τότε οὐ μόνον δὲν ἀθυμεῖ, οὐ μόνον δὲν φρίττει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους τοῦ ἐπελθόντος, διότι ἐσθῆσθη ἡ δᾶς ἡ φωταγωγοῦσα τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἀλλ' ἀπεναντίας πλήρης ἀλαζονείας παραδόξου ἐπιφωνεῖ :

«Τί εἶναι λοιπὸν ὁ θάνατος καὶ διατί τρέμωμεν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀφοῦ ἡ ψυχὴ καταστρέφεται μετὰ τοῦ σώματος; ὅπως κατὰ τοὺς πρὶν τῆς γεννήσεως ἡμῶν αἰῶνας εἴμεθα ἀναίσθητοι εἰς τοὺς θορύβους τῆς Ῥώμης, ὅτε οἱ Καρχηδόνιοι ἐπέδραμον κατ' αὐτῆς, ὅτε οἱ ἄερες τεταραγμένοι ἐκόμιζον τὸν μακρόθεν ἐρχόμενον κρότον τῶν ὀπλῶν, ὅτε τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀνέμενε μετέωρον ἐπὶ γῆς καὶ θαλάσσης τίνος τῶν δύο λαῶν ἔμελλε νὰ γίνῃ ἔρμαιον, ἐπίσης ὅταν δὲν θὰ ὑπάρχωμεν πλέον, ὅταν ὁ θάνατος διαχωρίσῃ τὰς δύο οὐσίας, ὧν ἡ ἑνωσις ἀποτελεῖ τὴν ζωὴν, θὰ εἴμεθα ξένοι πρὸς τὰ περὶ ἡμᾶς συμβαίνοντα καὶ οὐδεὶς θόρυβος θέλει δυνηθῇ νὰ ἐξεγείρῃ ἐν ἡμῖν αἶσθημα ζωῆς.

«Δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα συμφορὰν, ἣν δὲν δυνάμεθα νὰ αἰσθανθῶμεν. Ἀφοῦ ὁ θάνατος τότε ἐπέρχεται, ὅτε καταστρέφει ἐν ἡμῖν πᾶσαν συνείδησιν, κωλύων οὕτως εἰπεῖν νὰ αἰσθανθῶμεν αὐτόν, διατί τρέμωμεν πρὸς τὸ μορμολύκειον τοῦτο; Τὸ μὴ ὑπάρχον οὔτε εὐτυχὲς οὔτε δυστυχὲς δύναται νὰ ᾔναι, καὶ ἐκεῖνος ὃν αἰώνιος θάνατος ἀπελύτρωσε τῆς ζωῆς διαφέρει πρὸς τὸν οὐδέποτε γεννηθέντα;

«Διὰ τοῦτο ὅταν ἀκούσῃς ἄνθρωπον παραπενοῦμενον κατὰ τῆς τύχης ἣτις κατεδίκασεν αὐτόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βόρα σκυλῶν, πυρὸς, ζώων ἀγρίων, ἔσο βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι εἰλικρινής. Ὅτι ἡ καρδίᾳ αὐτοῦ ταράσσεται ὑπὸ ἀορίστων φόβων. Λέγει μὲν ὅτι ὁ θάνατος καταστρέφει πᾶν αἶσθημα ἡμῶν, ἀλλὰ δὲν πιστεύει εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ· δὲν δύναται νὰ φαντασθῇ ἑαυτὸν θνήσκοντα ὁλόκληρον καὶ ἄκων καταλείπει πάντοτε σῶον ἐν μέρος τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ. Ὅτε κατὰ τὸν βίον φαντάζεται ὅτι τὸ πτώμα αὐτοῦ θὰ σπαραχθῇ ὑπὸ θηρίων καὶ σαρκοβόρων ὀρνέων, κλαίει διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην, ἀλλὰ κλαίει διότι δὲν ἀπογυμνοῦται

ἐντελῶς ἑαυτοῦ, διότι δὲν ἀποσπᾶται ἀπὸ τοῦ σώματος τὸ ὅποion ὁ θάνατος κατέρριψε, διότι νομίζει ὅτι ὑπάρχει εἰσέτι· καὶ ὀρθίος αὐτὸς ζῶν, παρὰ τὰ πλευρά τοῦ πτώματος αὐτοῦ, ζωογονεῖ ἐτι τὸ πτώμα τοῦτο διὰ τῆς ἰδίας αἰσθητικότητος· ἀγανακτεῖ λοιπὸν, διότι ἐγεννήθη θνητὸς, ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὁ ἀληθὴς θάνατος δὲν καταλείπει ζῶν ἄλλο ὁμοίωμα τοῦ θανόντος στενάζον διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ θρηνοῦν ὀρθίον παρὰ τὸ κατερριμμένον σῶμα.

«Ἀλλὰ, λέγει, ἡ οἰκογένεια ἥς ἀπετέλουν τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ ἐνάρτεος σύζυγος, τὰ προσφιλῆ μου τέκνα τὰ ὅποια ἐπέτουν ἐνώπιόν μου διὰ νὰ ἀρπάσωσι τοὺς πρώτους μου ἀσπασμούς καὶ τὰ ὅποια ἐπλήρουν τὴν καρδίαν μου ἀνεκλαλήτου καὶ ἐνδομύχου εὐδαιμονίας, ἡ δόξα ἣν εἰσέτι δὲν ἐπέτυχον πλήρη, οἱ φίλοι εἰς οὓς δὲν ἠδυνήθην νὰ φανῶ χρήσιμος, ὦ! δυστυχὲς ἐγὼ, πάντα ταῦτα θὰ ἀναρπαγῶσιν εἰς μίαν στιγμὴν καὶ θὰ ἀπολέσω ἐν κατηραμένῃ ὥρᾳ πάσας τὰς ἡδονὰς τῆς ζωῆς.—Ἀναμφισβόλως· ἀλλὰ δὲν προσθέτεις ὅτι ὁ θάνατος σοῦ ἀφαιρεῖ καὶ τὴν συνείδησιν ταύτην τῆς ἀπωλείας· μολύβδινος κατέπεσεν ἐπὶ τῶν βλεφάρων σου καὶ ἰδοὺ σὺ εἰς αἰῶνα τὸν ἀπαντα ἀπηλλαγμένος πάσης ὀδύνης.»

Πόθεν ἄρᾳ γε ὁ Λουκρήτιος ἤντλει τὴν φοβεράν ταύτην δύναντα τοῦ λόγου, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ ἀθανάτου καὶ μακαρίου ἀπέδειξεν ἑαυτὸν θνητὸν καὶ ταλαίπωρον; Τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐννοοῦμεν εἰς μόνον τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα, ἀλλὰ πῶς ἤδη ἐγεννήθη ἐν τῷ μέσῳ ἀπελπιστικωτάτης θεωρίας; Προηγούμενως κατέρριψεν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς τὸν Θεόν, ἤδη συντρίβει οὕτως εἰπεῖν τὴν ψυχὴν καὶ ἀντὶ νὰ κλαύσῃ ἐπὶ τῶν καταπληκτικῶν τούτων ἐρειπίων, ᾄδει τὰ νικητήρια. Ὅπως ὁ Βροῦτος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ ξίφος καὶ μέλλων νὰ αὐτοκτονήσῃ ἀνέκραξε μεθ' ὑπερηφανείας : Ἡδὲ εἶμαι κύριος ἑμαυτοῦ, —οὕτως ὁ Λουκρήτιος κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὸ ξίφος θλιβεράς φιλοσοφίας καὶ αὐτοκτονῶν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ ἀλαζονεύεται διότι ἐγύμνωσεν ἀφ' ἐνὸς τοὺς οὐρανούς ἀπὸ τὸν Δημιουργόν, οὗτινος τὴν ὑπεροχὴν δὲν ὑπέφερεν, ἐνθουσιᾷ δὲ ἀφ' ἐτέρου, διότι συνειδὼς ἑαυτὸν ἀθλιώτερον τοῦ σκώληκος τοῦ μὴ ἔχοντος τοῦ-

λάχιστον τὴν συνειδήσιν τῆς ἰδίας ἐκυτοῦ ἀθλιότητος, μόνος αὐτὸς πρόκειται νὰ παλίσσῃ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐνάρετος μὲν ἄνευ ἐλπίδος ἀμοιβῆς, μαχητὴρ δὲ ἄνευ φόβου τιμωρίας.

Ὁ πολέμων τὴν ἀθανασίαν ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν φρίκην τοῦ θανάτου εἰκόνα, ἣτις ἀπλοῦται ἐνώπιον ἡμῶν σιωπηλῇ, ἀτάραχος, ἀνίσθητος· ἐνώπιον ταύτης ἡ ψυχρὰ λογικὴ εὐχερῶς ἡττάται καὶ ὁ ἐν οἰκίᾳ πένθους εἰσερχόμενος εἰς μάτην θέλει ἀναπτύξῃ τὰ ἄριστα καὶ εὐγλωττότερα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Παλάτου καὶ πάσης τῆς μετ' αὐτὸν φιλοσοφίας. Ἡ δὲ δύνη εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενὴς ἡ παρὰ μυσθία· ἀλλ' ἄρα γε ἡ δὲ δύνη αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς παποίθησις κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦλάχιστον ἐκείνην, ὅτι τὸ προσφιλὲς ὃν παρὰ τῷ ὁποίῳ εὐρισκόμεθα ἀπωλέσθη δι' ἡμᾶς ἐντελῶς; Ὅχι βεβαίως· ἀπωλέσθη ὁ ἀνθρώπος ὁ μετ' ἡμῶν ζῶν, ὁ μετ' ἡμῶν πάσχων καὶ χαίρων, ἀπωλέσθη ἡ ἀρμονία ἐκείνη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος μετὰ τῆς ὁποίας ἀνεστράφημεν, ἀπωλέσθη τελευταῖον ἡ περιπόθητος ἐκείνη μορφή ἣν ἐξωογόνει ἡ ἐνδον ψυχὴ. Θρηνῶσι μακρὰν ἀποδηρίαν καὶ θέλετε νὰ μὴ θρηνῶσι τὴν ἀπωτάτην πασῶν; ἀλλ' ὅτε ὁ πυρετὸς τῆς δόξης σιγᾶσθ, ὅτε ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος δὲν ἐκρύβεται πλέον ὑπὸ τῆς ὕλικῆς παρὰστάσεως τοῦ θανάτου, τότε πειθόμεθα ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ σώζεται ἔτι τὸ προσφιλὲς ἐκεῖνο ὃν καὶ τιμῶμεν τὴν μνήμην καὶ τὴν κόνιν αὐτοῦ καὶ θυσίας καὶ εὐχὰς ἀπονέμεται αὐτῷ.

Συγκείμεθα ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. Ψυχὴ εἶναι τὸ ἐν ἡμῖν σκεπτόμενον ὃν, τὸ ὁποῖον συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου διὰ τοῦ αἰσθανομένου σώματος. Τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον δὲν δυνάμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν εἰμὴ διὰ τῶν αἰσθητηρίων· ἀλλ' ὑπάρχει ἕτερος ἐν ἡμῖν κόσμος ἀνεξάρτητος τῆς ὕλης καίτοι πολλάκις βυθιζόμενος αὐτὴν, ἀνεξάρτητος τῶν αἰσθητηρίων καίτοι πολλάκις ἐξεγειρόμενος ὑπ' αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουσι φαινόμενα σώματος καὶ φαινόμενα συνειδήσεως· τὸ σῶμα εἶναι στερεὸν ἢ ἀερῶδες ἢ ὕδατῶδες· ἔχει ὄσμήν ἢ εἶναι ἄοσμον, κατέχει μείζονα ἢ ἐλάσσονα χῶρον, ἔχει σχῆμα τοιοῦτον ἢ τοιοῦτο, βλέποντες δὲ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον μίαν ἢ πολλὰς

ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τούτων τῶν σωμάτων ἀποδίδομεν αὐτὰς εἰς ὠρισμένον σῶμα ἢ εἰς ὠρισμένον εἶδος σωμάτων, ἀλλ' ἡ ἐν ἡμῖν δύναμις, ἡ διακρίνουσα τὴν δεινὰ ἢ δεινὰ ἰδιότητα καὶ ἡ ὀρίζουσα αὐτὴν, ἡ λογικὴ ἐν ἄλλαις λέξεσι δύναμις, ἡ ἀποφανομένη περὶ τῆς δεινῆς ἢ δεινῆς ἰδιότητος τοῦ σώματος δὲν παρουσιάζει πλέον τὰ προσόντα τῆς ὕλης. Ὅταν φέρονται ἐνώπιόν μου δύο ἄνισχα τεμάχια ξύλου διακρίνω ἀμέσως ὅτι πρόκειται περὶ δύο σωμάτων ὧν τὸ ἓν εἶναι μείζον τοῦ ἑτέρου· ἀλλ' ἡ κρίσις αὕτη περὶ τοῦ ἀνίσου ἢ γενομένη ἐν τῇ συνειδήσει ἐμοῦ εἶναι ἐπίσης φαινόμενον, φαινόμενον ὁμῶς οὐχὶ σώματος ὕλικου. Ἡ βούλησις εἶναι ἰδιότης σώματος; πάντα τὰ φαινόμενα τῆς συνειδήσεως εἰσὶν ἰδιότητες πνεύματος καὶ οὐχὶ σώματος, εἰσὶν ἰδιότητες αὐλοῦ ὄντος· ἀλλὰ μόνον ἡ ὕλη καταστρέφεται, ἄρα τὸ ἐν ἡμῖν αὐλον ὃν δὲν καταστρέφεται.

Τὸ σῶμα διακρίνεται, καὶ διακρίνεται ἐπ' ἄπειρον· ἐπὶ σώματος τί ἀπλούστερον τοῦ ἡμίσεως, τοῦ τετάρτου, τοῦ ὀγδόου, τοῦ μυριοστοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ τὸ ἐν ἡμῖν ὃν τὸ ἀποτελοῦν τὴν ἀτομικότητα ἡμῶν ἢ ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει· εὐχερῶς φαντάζομαι τὸ τέταρτον καὶ τὸ ὀγδόν λείβου, ἀλλ' οὐδεὶς ποτε ἐφαντάσθη τὸ ἡμισυ καὶ τὸ τέταρτον ἡλικῆς ἀτομικότητος. Ὁ ἀνθρώπος δύναται ν' ἀπολέσῃ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, τὴν ῥίνα καὶ τὰ ὦτα, ἀλλὰ τὸ ἐν αὐτῷ ἡθικὸν ὃν ὑπάρχει πλήρες καὶ καταστρέφεται μὲν παντελῶς ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ δὲν διακρίνεται· τὸ αὐλον μόνον δὲν διακρίνεται, δὲν ἀποσυντίθεται, ὅ,τι δὲ δὲν ἀποσυντίθεται καὶ δὲν διακρίνεται εἶναι ἀθάνατον.

Ὁ Καρτέσιος εἶπε· Cogito ergo sum· αἰσθάνομαι ὁμῶς ἑμαυτὸν ἀτελεῖ καὶ πεπερασμένον· ἀλλ' ὁ ἀποφαινόμενος περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀτελείας καὶ τοῦ πεπερασμένου αὐτοῦ ἔχει τὴν συνειδήσιν τοῦ τελείου καὶ τοῦ ἀπείρου· ἀτέλεια καὶ πεπερασμένον, τελειότης καὶ ἄπειρον εἶναι ἐννοιαὶ σχετικαί, αἵτινες ἢ ὑπάρχουσιν ἀμοιβαίως ἢ δὲν ὑπάρχουσιν ποσῶς. Τὸ ὃν τὸ ἔχον ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐννοιαν τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ τελείου ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τοῦ ὑπερτάτου ὄντος αἱ ἰδιότητες δὲν δύνανται νὰ ἐννοηθῶσιν εἰμὴ ὑπὸ ὄντος ἀθανάτου.

Ὅτι ὑπάρχει ἠθικὸς νόμος οὐδὲ αὐτοὶ οἱ ὀλισθαίνοντες ἠρνήθησαν, ἀλλὰ τὸ κύρος τοῦ ἠθικοῦ νόμου εἶναι ἡ ποινὴ ἄνευ τῆς ποινῆς ὁ ἠθικὸς νόμος εἶναι γράμμα νεκρὸν· οἷα δὲ ποτε κακὴ πράξις συνεπάγεται ἀπραϊτῆτως ποινὴν· ἀλλ' οἱ μὲν ἄνθρωποι παιδεύουσιν εἰς στενότερον τῆς ἠθικῆς κύκλον, ἢ δὲ τύφιν τῆς συνειδήσεως δὲν εἶναι ποινὴ εἶναι προαίσθημα ποινῆς καὶ ἐν μόνον ἔγκλημα μένον ἀτιμώρητον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς στιγμὴν δὲν παραδεχθῶμεν καὶ μέλλοντα βίον, ἀνατρέπει τὸ κύρος τῆς ἠθικῆς, τουτέστιν αὐτὴν τὴν ἠθικὴν κατ' ἀνάγκην ἄρα ὑπάρχει βίος ἕτερος, ἐν ᾧ συμπληροῦται τὸ κύρος τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Καὶ μήπως ἡ ἀρετὴ ἀνταρτίζεται πάντοτε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Πόσαι ἀρεταὶ ἔρχονται καὶ παρέρχονται ἄγνωστοι ἢ καὶ καταφρονούμεναι! Πόσαι θυσίαι γίνονται, δι' ἃς οὐδ' αὐτὸς ὁ θυσιαζόμενος δύναται νὰ αἰσθανθῇ τὴν εὐδαίμονα χαρὰν τοῦ ἐναρέτου! Ποία ἡ ἀμοιβὴ τῶν τριακοσίων; Ποία ἡ ἀμοιβὴ ἐκείνων, οἵτινες θυσιάζουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος; Ἡ δόξα καὶ ἡ ὑστεροφημία! ἀλλ' εἰς ταῦτα κωφεύει ὁ χοῦς αὐτῶν! ἡ δόξα καὶ ἡ ὑστεροφημία εἶναι σκιὰ τῆς ἄλλης ἐκείνης ἀθανασίας, ἥτις ἀποδίδει τὸ βραβεῖον εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἀγωνισθεῖσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἡ ὑπάρχει ἀθανασία, ἢ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία εἶναι λέξεις κεναὶ ἐννοίας καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος χίμαιρα.

Ἡ συνειδήσις ἡμῶν ἀποτροπιάζεται τὸν θάνατον· αἰσθημα ἀναγκαῖον καὶ αὐθόρμητον οὐχὶ ἀλγεινῆς μόνον ἐντυπώσεως ἀλλὰ καὶ φρίκης ἐγείρεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ἐπὶ τῇ θέᾳ θανάτου· ἡ συνειδήσις δὲν δύναται νὰ συνοικειωθῇ πρὸς τὴν ἡρεμίαν τοῦ θανάτου καὶ δὲν θέλει καὶ νὰ πιστεύσῃ πολλάκις εἰς αὐτόν. Φαντάζεται ὅτι ἀπατᾶται, ὅτι βλέπει πικρὸν ὄνειρον καὶ ὅτι ἐκεῖνος ὃν νομίζει διὰ παντός ἀπολεσθέντα, ἰδοὺ θὰ ἐγερθῇ μετ' ὀλίγον. Τὸ αὐθόρμητον καὶ ἀναγκαῖον τοῦτο αἰσθημα ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἔμφυτος συνειδήσις καταδικάζει τὸν θάνατον καὶ θεωρεῖ αὐτὸν κακόν, θεωρεῖ αὐτὸν ἔγκλημα διαπραττόμενον ὑπὸ τῶν νόμων τῆς φύσεως κατὰ τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι σοφώτατοι καὶ δικαιοτάτοι· δὲν εἶναι δυνατόν νὰ δια-

πράττωσι τὸ κακόν. Ἡ συνειδήσις ἡμῶν καταδικάζει τὸν φονέα, ἀλλ' ὁ φονεὺς τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ θετικοῦ νόμου καὶ ἀνορθοῦται ἡ ἀδικία διὰ τῆς ποινῆς· ἡ συνειδήσις ἡμῶν καταδικάζει τὴν φύσιν, ἀλλὰ τίς καὶ πῶς ἀνορθοῖ τὴν ἀδικίαν; Ἡ λοιπὸν ὑπάρχει ἀθανασία καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἀπλὴ μεταβασίς, ἢ ὁ μέγιστος τῶν ἀδικούντων εἶναι ἡ φύσις, ἥτις ἐν τούτοις διέπει τὰ πάντα ἀναλλοίωτος καὶ ἀτάραχος. Ἡ δὲ συνειδήσις αὕτη ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἀντίφασις τῶν δυνάμεων ἡμῶν πρὸς τὴν φύσιν τότε ἰδίως ἐξεγείρεται, ὅτε ἐνῶ ἀνεστράφημεν, ἐνῶ ἐθαυμάσαμεν μεγαλοφυῶ ἄνδρα, δαιμόνιον πνεῦμα, αἴφνης μάθωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν. Ἡ καρδία ἡμῶν δυσπιστεῖ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐπὶ μακρὸν χρόνον δὲν δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα ἐκείνη μεταβλήθη εἰς χοῦν. Ἐπὶ ἐξόχων ἀνδρῶν, ὧν αἱ ἠθικαὶ καλλοῦνται καὶ ἡ ἀθανασία φύσις ὑπερέχουσα εἶναι ἐπόμενον νὰ φαίνεται ζωὴ καὶ ἀντίφασις· καὶ μόνον τότε ἡ ἀνωμαλία ἐκείνη ἐκλείπει, ὅτε πεισθῶμεν ὅτι ἀπωλέσθη ἡ μορφή καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν, ἀλλὰ διασώζεται ἔτι ἡ ἀθανασία αὐτῶν φύσις.

Αἰσθανόμεθα τὸ καλόν· ἡ καρδία ἡμῶν συγκινεῖται βαθύτατα ἐνώπιον τοῦ κάλλους καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἠθικοῦ κάλλους· ἀλλ' ἐν ᾧ ἐν τῷ νῷ ἡμῶν ὑπάρχει ὁ ἰδεώδης τύπος τοῦ καλοῦ, ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐδαμοῦ ἀπαντῶμεν τὸ ἰδεώδες· ἡ ὥραιότερα γυνὴ εἶναι μυριάκις κατωτέρα τῆς γυναικὸς ἐκείνης, ἣν ἡ φαντασία ἡμῶν πλάττει. Ποῦ λοιπὸν θέλομεν ἀπαντήσῃ τὸ ἰδανικόν, τὸ ὅποιον ἡ καρδία ἡμῶν ἀκορέστως ἐπιζητεῖ; ποῦ λοιπὸν θέλουσιν ἐκανοποιηθῇ οἱ βαθύτατοι πόθοι τῆς καρδίας; Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι ἀγαπῶντες μετὰ παραδόξου δυνάμεως· ὥς λέγει ὅσον θέλει ἡ κοινωνία τοῦς ποιητὰς παράφρονας· αἰσθάνονται πολὺ βαθύτερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ προσεγγίζοντες μᾶλλον πρὸς τὸ ἰδανικόν λογιζονται μὲν ἐπιδιώκοντες χίμαιραν ὑπὸ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, ἀληθῶς ὅμως ἐπιδιώκουσι τὸ τέλειον ἐκεῖνο καλόν, τὸ ὅποιον ἡ μὲν καρδία αὐτῶν ἀντιλαμβάνεται σαφέστερον καὶ διαυγέστερον τοῦ ἐπιλοίπου κόσμου, ἢ δὲ γλῶσσα αὐτῶν ψάλλει περιπα-

θέστερον τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ ιδέας καὶ πραγματικότητος. Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι ἀγαπῶντες μετὰ παραδόξου δυνάμεως· ἀλλὰ τί διεγείρει ἐν ἑαυτοῖς τὴν δυνάμιν ταύτην; τὸ ἀγαπώμενον ἀντικείμενον; Ὁχι βεβαίως· τὸ ἀντικείμενον τοῦτο εἶναι ἀπλῆ ἀφορμὴ τοῦ ἔρωτος. Ὅ,τι ἀγαπῶμεν ἡμεῖς, ἀγαπῶμεν ἴσως μόνον ἡμεῖς καὶ εἶναι ἀδιάφορον ἢ ἀπεχθές πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἔραστής ἀπὸ τὰ βάρη τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀντλεῖ τοὺς θησαυροὺς, δι' ὧν κοσμεῖ τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ. Ἀληθὲς ἔρωτος εἶναι ἐκείνος ὅστις γεννᾶται ἄνευ ἐλπίδος ἀμοιβῆς, ἄνευ ἐπεφυλάξεως, ὅστις θαυμάζει πολυτάλως ἀντικείμενον ἀνάξιον τοσούτου ἔρωτος, ἀλλὰ μετὰ ἐνθουσιασμοῦ, μετ' αὐταπαρνήσεως, μετὰ θυσίας, μετὰ πίστεως μὴ κλονιζομένης, μὴδὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου, μὴδὲ ὑπὸ τῆς περιφρονήσεως, μὴδὲ ὑπὸ αὐτῆς τῆς προδοσίας. Τί θὰ γίνῃ λοιπὸν ἡ φοβερὰ αὕτη δυνάμις, ἐὰν αἴρῃ καὶ ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς ἐπέλθῃ ὁ θάνατος; Ὁ ἀγαπῶν ὀνειροπολεῖ τὴν αἰωνιότητα καὶ ἡ φύσις θὰ προσηλώσῃ αὐτὸν εἰς τὸν στενὸν τοῦτον χώρον τῆς ἐνταῦθα ζωῆς; τὴν ἀπεριόριστον ταύτην δυνάμιν τῆς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν δὲν καταβόλλουσιν ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀπόστασις, θὰ καταβάλλῃ μία στιγμὴ, ἀρκεῖ νὰ ἦναι ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου; καὶ ὁ μέχρις αὐταπαρνήσεως ἔρωτος θὰ συντριβῇ ὑπὸ τὸ ψυχρὸν μάρμαρον; Δὲν θ' ἀπαντήσωμεν τέλειον καὶ αἰώνιον τὸ ὄν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλατρεύσαμεν ἐνταῦθα ἀτελές, μετ' ἴσης δυνάμεως, μετὰ μείζονος μάλιστα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀπονεμομένης λατρείας; καὶ ὅτε καταπέσῃ ἡ φυλακὴ αὕτη τοῦ σώματος δὲν θὰ συναντηθῶσι καὶ δὲν θὰ ἀσπασθῶσιν ἀλλήλους οὐχὶ πλέον διὰ τῶν χειλέων, ἀλλὰ εἰλικρινὲς ψυχὴ πρὸς εἰλικρινὲς ψυχὴν ἐν χώρᾳ ἐν ᾗ δὲν ὑπάρχει πλέον προδοσία, ἐν ᾗ τὸ ἠθικὸν κάλλος δὲν φθείρεται ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἡ θερμὴ τῶν αἰσθημάτων δὲν ἀμβλύνεται ὑπὸ τοῦ γήρατος;

Ἀλλὰ δὲν λαλεῖ εὐγλώττως ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος βίου καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔρωτος; Παραδιδόμεθα ἀκορέστως εἰς τὴν μέλει τὴν καὶ γινώσκιν τῆς φύσεως, λέγομεν ἑαυτοὺς θνητοὺς καὶ ὁμῶς ἐπιδιδώκομεν πάντοτε τοὺς αἰωνίους καὶ ἀνκλωσιώτους νό-

μους· ἡ ψυχὴ ἡμῶν τρέφεται διὰ τῆς αἰωνιότητος; καὶ ἡ αἰωνιότης αὕτη θὰ διαφύγῃ τὴν ψυχὴν ἡμῶν; Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν ἐπλάσθη μόνον, ἵνα παλαίσῃ πρὸς τὸν χρόνον καὶ συντριβῇ ὑπὸ τοῦ χρόνου; Καὶ ἐνῶ παλαίει τελειοποιούμενος, συμβεβηκὸς τυχαῖον, ὁ θάνατος θὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν νὰ ἀπολάβῃ τὸ αἶδιον, ὅπερ ἐφικτάσθῃ μόνον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ; Ἡ δὲ εὐδαιμονία ἦν ἀκορέστως ἐπιζητεῖ ἡ καρδία ἡμῶν, καὶ ἦν οὐδέποτε ἐπιτυγχάνει, ἥτις ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ὡς ἐν ὀνείρῳ καὶ ἥτις διαλύεται ἅμα περιστρέψωμεν περὶ ἡμᾶς τὸ βλέμμα· ἥτις εἶναι κατοπτρισμὸς τῆς ἀληθοῦς τοῦ οὐρανοῦ δάσεως ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ παρόντος βίου, αὕτη ἀφοῦ θέλῃ καὶ καταναλώσῃ ἡμᾶς θὰ διαφύγῃ μετὰ τοῦ τελευταίου στεναγμοῦ;

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν δὲν εἶναι σῶμα· ἡ ψυχὴ ἡμῶν δὲν διαίρεται· ἡ ψυχὴ ἡμῶν πίπτει, ἀλλ' ἔχει τὴν συνείδησιν ὅτι δέον νὰ ἐξιλεώσῃ ἑαυτήν· ἐρᾶται, ἀλλ' ἔχει τὴν συνήδεισιν ὅτι ἐρᾶται ἰδίᾳ φαντασμαγορίας· ποθεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πλανᾶται· ποθεῖ τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ καταβάλλεται ὑπὸ τῆς συμφορᾶς· πάντα ταῦτα δὲν εἶναι τεκμήριον ὅτι ὁ βίος οὗτος εἶναι προανήκουσμα μελλούσης ἁρμονίας; Ἐχομεν βαθυτάτην τὴν πεποίθησιν ὅτι μόνῃ ἡ συζήτησις περὶ τοῦ ἀθανάτου ἢ μὴ τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύει τὴν ἀθανασίαν ἡμῶν· καὶ ὁ Λουκῆτιος καὶ πάντες οἱ ὕλισται οἱ καταπολεμοῦντες τὴν ἀγίαν ταύτην ἐλπίδα ἡττώνται αὐτὴν ἐκείνην τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θέτουσιν ἐπὶ κεφαλῆς τὸν στέφανον τῆς νίκης. Θνητὰ ὄντα δὲν δύναται ν' ἀποδείξωσιν ἑαυτὰ θνητὰ, καὶ ὅστις προφέρει τὴν λέξιν ἀθανασία, ἔττω καὶ ἵνα ἀρνηθῇ αὐτὴν, εἶναι ὃν ἀθάνατον.

II

Ἀλλὰ ποῖα ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξοδόν; Ἰδοὺ ζήτημα ἔτι σκοτεινότερον, ἔτι ἀπροσιτώτερον. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοήσωμεν σαφῶς βίον μακάριον ἐνόσω δεσμευόμεθα ὑπὸ τοῦ σώματος. Καὶ ὁμῶς δι' αὐτῶν τούτων τῶν νόμων καὶ προαισθημάτων, δι' ὧν ἀποκαλύπτεται ἡμῖν ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, ἀ-

ποκαλύπτεται ἅμα ἐν ἀμυδρῇ καὶ τεθολω-
μένη εἰκόνι ἢ κατάστασις τῆς ἀθανάτου
ταύτης ψυχῆς μετὰ θάνατον. Ἡ ψυχὴ ἄρα
γε τηρεῖ τὴν ἀτομικότητα αὐτῆς τὴν ἐπὶ
τῆς γῆς, ἔχει τὴν συνείδησιν τῶν ἐνταῦθα
πεπραγμένων; Ἄν δὲν σώζῃ αὐτήν, τότε
ἡ ἀθανασία εἶναι μάταιον χρῆμα. Τί πρὸς
ἐμὲ ἂν ἡ ψυχὴ μου ἦναι ἀθάνατος, ὅταν
ἐγὼ ὁ πρὸς ὑμᾶς ἀποτεινόμενος ἤδη, ὁ
πάσχων καὶ ὁ χαίρων ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ
οὐδεμίαν μετὰ θάνατον θὰ ἔχω ἀνάμνησιν
τῶν ἐνταῦθα πεπραγμένων; ἀλλ' ἂν ἡ τῆς
ψυχῆς ἀθανασία ἀποδεικνύεται διὰ τοῦ ἡ-
θικοῦ νόμου καὶ τοῦ κύρους αὐτοῦ, διὰ τοῦ
αὐτοῦ ἡθικοῦ νόμου ἀποδεικνύεται ὅτι τηρεῖ
αὕτη καὶ μετὰ θάνατον τὴν συνείδησιν τῶν
ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πεπραγμένων. Εἴπομεν ὅτι
αἱ ἀγαθαὶ καὶ αἱ κακαὶ πράξεις συνεπάγονται
κατ' ἀνάγκην τὴν ποινὴν ἐκείνην ἣν προαι-
σθανομένη ἡ συνείδησις τὸράττεται. Καὶ
τιμωρεῖ μὲν ἡ κοινωνία τὴν κακίαν καὶ ἐ-
ξαγνίζεται πολλάκις ὁ κακουργήσας, ἀλλ'
εἰς στενὸν πάντοτε κύκλον, σπανίως δ' ἀν-
ταμείβει τὴν ἀρετὴν. Διὰ δὲ τοὺς πεποιθό-
τας εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, εἶναι εὐ-
τύχημα αὕτη αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν ἀπλουστέ-
ρων κατακρινομένη σπουδὴ μὲν τῆς κοινω-
νίας εἰς τὸ τιμωρεῖν τὴν κακίαν, ἀκηδία δὲ
εἰς τὸ ἀμείβειν τὴν ἀρετὴν· διότι ἡ μὲν ἀ-
ρετὴ θέλει δρέφει ἐν τῇ αἰωνιότητι τὸν ἀ-
μάραντον στέφανον τῶν ἐδῶ ἀγώνων, ἐνώ-
πιον τοῦ ὁποίου εἶναι μηδὲν πᾶσα ἐν τῇ γῇ
ἀμοιβή· ἐνῷ ἡ κακία ἥτις μέλλει νὰ παι-
δευθῇ δι' ἀτελευτήτου ποινῆς, φίλάνθρωπον
ἦτο νὰ ἐξαγνίζεται ἐν τῷ βίῳ τούτῳ διὰ
τῆς ποινῆς τῶν ἀνθρωπίνων νόμων. Ἀλλ'
ἀφοῦ οὐδ' ἡ ποινὴ οὐδ' ἡ ἀμοιβὴ εἰσὶ πλή-
ρεις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συμπληροῦνται δὲ
ἐν τῇ αἰωνιότητι, θὰ ἦτο παράλογον νὰ
ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ ψυχὴ ἀγνοεῖ ἐν τῇ ἀθα-
νασίᾳ διατί παιδεύεται καὶ διατί ἀμείβεται.
Διασώζει ἄρα τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἐνταῦθα
πεπραγμένων. Ποία δὲ εἶναι ἡ μακαριότης
ἐκείνη, ἣν μετὰ τοσούτης ἀνυπομονησίας
ἀνέμενεν ὁ Σωκράτης καθ' ἣν στιγμὴν πα-
ρεσκευάζετο δι' αὐτὸν τὸ κώνειον; Αὕτη ἐ-
κείνη περὶ ἧς ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ λέγει· σεί-
μέλλομέν ποτε καθαρῶς τι εἶσεσθαι, ἀ-
παλλακτέον τοῦ σώματος, καὶ αὕτῃ τῇ ψυ-
χῇ θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τότε, ὡς

(ΠΑΡΘΕΝΩΝ)

ἔοικεν, ἡμῖν ἔσται οὐ ἐπιθυμούμεν τε καὶ
φραμέν ἐρασταὶ εἶναι, φρονήσεως, ἐπειδὴν
τελευτήσωμεν, ὡς ὁ λόγος σημαίνει, ζῶσι
δὲ οὐ. Εἰ γὰρ μὴ οἶόν τε μετὰ τοῦ σώμα-
τος μηδὲν καθαρὸν γινῶναι, δυοῖν θάτερον,
ἢ οὐδαμοῦ ἐστὶ κτήσασθαι τὸ εἰδέναι ἢ τε-
λευτήσασθαι· τότε γὰρ αὕτη καθ' αὐτὴν ἔσε-
ται ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος, πρότερον
δ' οὐ.»

Ἡ ψυχὴ μετὰ θάνατον σώζει αὐτὰς ἐκεί-
νας τὰς δυνάμεις δι' ὧν ἐκδηλοῦται ἐν τῷ
κόσμῳ τούτῳ ἡ ἀθάνατος αὕτη φύσις· ἦτοι
τὴν βούλησιν, τὴν διάνοιαν, τὴν εὐαισθη-
σίαν, σώζει τὸν αὐτὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ,
τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς. Ἐκεῖ ἐν τῷ μέσῳ
τοῦ καλοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν δεσμεύεται περὶ
τὴν ἐμφασιν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς ὕλης, τοῦ ἀγα-
θοῦ τοῦ μὴ διαταραττομένου ὑπὸ γηϊνῶν
περισπασμῶν, τοῦ ἀληθοῦς τοῦ μὴ ἐπισκο-
τιζομένου ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς καὶ θνητῆς φύ-
σεως, θέλομεν ἀπολαμβάνει τῆς εὐδαιμο-
νίας ἐκείνης, ἧς ἀμυδρὰν ἔννοιαν παρέχου-
σιν ἡμῖν αἱ ἱεραὶ, ἀλλὰ καὶ σπάνιαι στιγ-
μαὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συγκινήσεων
τῶν διεγειρομένων ὑπὸ τῆς ἀρετῆς, τῆς
θυσίας, τῆς ἐπιστήμης. Ἄν ἐν τῷ βίῳ τού-
τῳ συγκινοῦμεθα βαθύτατα ἐπὶ τῇ θεᾷ ὡ-
ραίας εἰκόνας, ἢ ὡραίου ἀγάλματος, ὁποῖαν
ἄρα γε συγκίνησιν θέλει αἰσθανθῇ ἡ ψυχὴ
ἡμῶν ἀπαντῶσα τὸ εἰλικρινές ἡθικὸν κάλ-
λος, οὔτινος σύμβολον εἶναι τὸ ὕλικόν; Ἄν
πάσας τὰς ἀηδίας τῆς ζωῆς, ἂν πάσας τὰς
ταλαιπωρίας μακρᾶς μελέτης ἐξαγοράζῃ
ἢ ἀνακάλυψις καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀληθείας,
διὰ μακαριωτάτης ἐνδομύχου ἀμοιβῆς, ὁποῖα
ἄρα γε ἔσεται ἡ εὐδαιμονία τῆς ψυχῆς, πα-
ρακαθημένης εἰς τὴν πλησίφωτον ἐστίαν τῆς
ἀληθείας; Ἡ καρδία ἡμῶν ἥτις ἠγάπησεν
ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εὐθραυστα ὄντα, θέλει
ἀσπασθῇ τὸ τελειότατον τῶν ὄντων, καὶ
τὸ πνεῦμα ἡμῶν τὸ περιπλανηθὲν εἰς μα-
ταίους ἀγῶνας πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας
ἐπὶ γῆς, ἐκεῖ θέλει περιαυγασθῇ ὑπὸ τῆς ἀ-
μέσου τοῦ Θεοῦ θεωρίας. Καρδία καὶ νοῦς
εὐρόντα ἐπὶ τέλους τὴν γῆν τῆς ἐπαγ-
γελίας, ἣν ὀνειροπολοῦσιν ἐνταῦθα, θέλουσιν
ἀπολαμβάνει τῆς ὑπερτάτης καὶ ἀγιωτάτης
ἡδονῆς πλησίον τῆς ἀπολύτου τελειότητος
ἥτις εἶναι τὸ ἀληθές, τὸ καλόν, τὸ ἀγαθόν,
ἦτοι ἡ τριπλῇ εἰκὼν τοῦ αὐτοῦ ἰδεώδους

πρὸς ὃ τείνουσι τὸ πνεῦμα, ἡ βούλησις καὶ ἡ καρδία ἡμῶν.

Δ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ.

ΜΙΑ ΝΥΞ ΕΝ ΧΑΡΤΟΠΑΙΓΝΙΩ.

(Μετάφρασις)

Καταδρομαὶ τύχης τὰς ὁποίας πρὸς μεγάλην μου θλίψιν δὲν εἰμὸρῶ νὰ ἀποδώσω εἰς τὰς ἰδίας μου τρέλας μὲ ἡνάγκαζαν νὰ ζητήσω θέσιν τινὰ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας τοῦ Λονδίνου, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐνεργητικὴν ὑπηρεσίαν ἣτις εἰδικὸν καθήκον ἔχει νὰ καταδικῇ τὰ σπουδαιότατα ἐγκλήματα καὶ ἣτις συχνάκις ἐκτελεῖ δυσκόλους ἐντολάς.

Πρὸ ἐνὸς περιήκου ἔτους εἶχον εἰσέλθει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην καὶ ἀνεκάλυψα, οὐχὶ εὐκόλως καὶ ἀκινδύνως, τοὺς αὐτουργοὺς τεχνικωτάτης συνωμοσίας καθ' ἐνὸς πλουσίου ἐμπόρου, ὅταν ὁ ἀρχηγός μου με ἐκάλεσε.

Μετὰ μακρὰν συνδιάλεξιν καθ' ἣν ἠθέλησα νὰ πλέξω τὸ ἐγκώμιον τῆς ἱκανότητος καὶ τῆς ἐνεργητικότητός μου, μοὶ ἀνῆγγειλεν ὅτι μὲ ἐχρειάζετο δι' ἄλλην τινὰ ὑπόθεσιν. Ἐπειτα, καθ' ἣν στιγμὴν ἠγειρόμην διὰ νὰ ἀναχωρήσω.

— Νομίζω, με εἶπεν, ὅτι σὰς εἶδα ἀλλοῦ, εἰς θέσιν ὅλως διάφορον αὐτῆς εἰς ἣν σὰς βλέπω σήμερον. Μὴ ἀνησυχῇτε διὰ τοῦτο. Δὲν θέλω, ἐάν δὲν με ὑποχρεοῖ ἡ ἀνάγκη, νὰ ἐρευνῶ τὰ ἀλλότρια μυστικά. Ἡ σύστασις ἐκείνου ὅστις σὰς εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἀστυνομικὴν ὑπηρεσίαν ἦτο πανίσχυρος, καὶ ἐδικαιώθη ὥς ἐκ τῆς νοημοσύνης καὶ τῆς ἐπιδεξιότητος τὰς ὁποίας ἀνεπτύξατε κατὰ τὴν τελευταίαν ἀποστολὴν τὴν ὁποίαν σὰς ἐνεπιστεύθησαν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι εἰς τὸ παρελθόν σας δὲν θὰ εὕρη τις εἰμὴ παραπτώματα ἀσύνετα. Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω περισσότερα. Αὔριον, πιθανῶς θὰ σὰς καλέσω καὶ πάλιν.

Ἐπιστρέφων οἶκαδε, ἐσκεπτόμην ὅτι βεβαίως τὸν ἡπάτα ἡ μνήμη, διότι, κατὰ

τὰς εὐδαίμονας ἡμέρας μου, σπανιώτατα ἐνεφανίσθην εἰς τὸ Λονδίνον καὶ δὲν ἐνθυμούμην νὰ εἰδῶ ποτε τὸν ὑπάλληλον τοῦτον, παρ' οὗ ὤφειλον τῶρα νὰ λαμβάνω διαταγὰς. Ἐν τούτοις, διηγήθην εἰς τὴν σύζυγόν μου τὴν συνδιάλεξιν ταύτην. Μοὶ παρετήρησεν ὅτι εἶχα μεταβῆ ἄλλοτε εἰς τὰ ἵπποδρόμια τοῦ Λονκάστερ, καὶ ἐκεῖ ἴσως εἴλκυσα τὴν προσοχὴν τοῦ σημερινοῦ ἀρχηγοῦ μου. Ἀλλὰ δὲν ἔθιξε πλέον τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ ἐγὼ αὐτὸς δὲ οὐδεμίαν εἶχον διάθεσιν νὰ τὸ θίξω ἐκ νέου.

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας, με ἐκάλεσε πλησίον του, καὶ ἔμαθον ὅτι με ἐξέλεξε μεταξὺ ὅλων διὰ νὰ μοὶ ἀναθέσῃ λεπτὴν τινὰ ὑπόθεσιν ἣτις θὰ ἡρέθιζε τὴν φιλοδοξίαν τῶν πανουργοτέρων καὶ ἐμπειροτέρων ἀνδρῶν τῆς λεγεῶνος ἡμῶν.

— Ἰδοῦ, με εἶπε, περιγραφή μιᾶς ἐταιρίας κακούργων, βαλαντιστόμων καὶ παραχαρακτῶν. Πρέπει νὰ ἀνακαλύψετε τὰ κατὰ φύγιά των καὶ τὴν νομικὴν ἀπόδειξιν τῶν ἐγκλημάτων των. Μέχρι τοῦδε ἀπετύχαμεν εἰς τὰς ἐρεῦνας μας, πιθανῶς ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ζήλου τῶν ἀξιωματικῶν μας. Ἔστε φρονιμώτερος. Θὰ περιπλανῇτε με κακούργους πανουργοτάτους, καὶ χρειάζεσθε ὑπομονὴν διὰ νὰ κατορθώσετε νὰ τοὺς παραδώσετε εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἐν τῶν τελευταίων θυμάτων των εἶναι ὁ νέος Μόρτων, υἱὸς ἐκ δευτέρου γάμου τῆς λέδης Ἐβερτων. Ἡ διακεκριμένη αὕτη γυνὴ ζητεῖ τὴν συνδρομὴν μας διὰ νὰ σώσῃ τὸν δυστυχῇ αὐτὸν νέον ἐκ τῶν ἐνεδρῶν εἰς ἃς τὸν ἐνέπλεξαν. Θὰ μεταβῇτε εἰς τὴν οἰκίαν τῆς αὔριον εἰς τὰς πέντε, με πολιτικά ἐνδύματα, καὶ θὰ λάβετε παρ' αὐτῆς τὰς ἀναγκαίας πληροφορίες. Ἐνθυμηθῆτε ὅτι πρέπει νὰ με δίδετε λόγον τῶν ἐνεργειῶν σας ἀπ' εὐθείας, καὶ ὅτι θὰ σὰς δοθῇ ἀμέσως πᾶσα ζητηθησομένη συνδρομή.

Τὸν ἀφῆκα μετὰ τὰς τελευταίας ταύτας συστάσεις, λίαν εὐχαριστημένος διότι ἐλαμβανόμην ὑπόθεσιν λίαν δυσχερῆ, ἐπικίνδυνον ἴσως, ἀλλ' ἣτις με ἥρεσκε δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐποίκιλλε τὴν μονοτονίαν τῶν καθημερινῶν καθηκόντων μου.

Ἐπέστρεψα εἰς τὸ οἶκόν μου, καὶ ἀφοῦ ἐνεδύθην τὰ πολιτικά φορέματα τὰ ὁποῖα ἡ προσφιλέ μου Αἰμυλία εἶχε σώσει ἐκ τοῦ